ManOfVrouw_2017_148x210_DEF_ManOfVrouw_2017 09-17 10:46 Pagina 1

ManOfVrouw_2017_148x210_DEF_ManOfVrouw_2017 09-17 10:46 Pagina 2

ManOfVrouw_2017_148x210_DEF_ManOfVrouw_2017 09-17 10:46 Pagina 3

Tim de Jong

Man of vrouw, min of meer

Gesprekken over een niet-gangbare sekse

Met foto's van
Wilma van de Hel

ManOfVrouw_2017_148x210_DEF_ManOfVrouw_2017 09-17 10:46 Pagina 4

ISBN 9789402166675

© 1999, 2017 Tim de Jong (tekst) en Wilma van de Hel (foto's)

OMSLAGONTWERP
Studio Tint, Den Haag

OMSLAGILLUSTRATIES
Wilma van de Hel

BOEKVERZORGING
KM Grafisch Werk, Utrecht

Deze heruitgave is gebaseerd op de gelijknamige titel, die in 1999 in druk verscheen bij Schorer Boeken, Amsterdam

ManOfVrouw_2017_148x210_DEF_ManOfVrouw_2017 09-17 10:46 Pagina 5

'I've been taught that feminine and masculine are two polar opposites, but when I ride the subways or walk the streets of New York City, I see women who range from feminine to androgynous to masculine and men who range from masculine to androgynous to feminine. That forms a circle – a much more liberating concept than two poles with a raging void in between. A circle has room on it for each person to explore, and it offers the freedom for people to move on that circle throughout their lives if they choose.'

Leslie Feinberg, *Transgender Warriors*

ManOfVrouw_2017_148x210_DEF_ManOfVrouw_2017 09-17 10:46 Pagina 6

ManOfVrouw_2017_148x210_DEF_ManOfVrouw_2017 09-17 10:46 Pagina 7

Inhoud

Woord vooraf bij de heruitgave 11

Inleiding 13

Henriëtte Wiersinga
'Misschien ben ik wel een engel' 23

Carole
'Als mensen vragen of ik man of vrouw ben, zeg ik: ja' 31

Renate Stoute
'Ik ben mijn eigen vrouw geworden' 41

Jan den Besten
'Bij je geboorte word je ingedeeld in de ene of de andere gevangenis' 49

Pinkel
'Ik word wel een man, maar geen machoman' 59

Ria Schouten
'Ik had niet door dat ik een meisje was' 69

Pauli Willems
'Het liefst wilde ik normaal zijn' 75

ManOfVrouw_2017_148x210_DEF_ManOfVrouw_2017 09-17 10:46 Pagina 8

Peggy Cohen-Kettenis
'Ouders willen meestal dat hun interseksuele kind er "gewoon" uitziet' 85

Milan van Daalen
'Ik zit precies in het midden' 93

Geertje Mak
'De broek is verworven, maar de broekvulling nog niet' 101

Arthur Brink
'Een transgenderist wil de kenmerken van twee geslachten bezitten' 111

Yvo Vas Dias Postma
'Ik ben een mens met een mannelijke en een vrouwelijke kant' 119

Paul Vennix
'Er zijn veel meer transgenderisten dan transseksuelen' 125

Louis Gooren
'Mensen die halverwege de transformatie stoppen, zijn er altijd geweest' 133

Gabriël Bos
'Mijn biologie, daar leg ik me niet bij neer' 141

Bernadette de Wit
'Op formulieren weiger ik mijn geslacht in te vullen' 151

Judith Verkerke
'Ik ben geen mevrouw of meneer, maar een mevreer' 161

ManOfVrouw_2017_148x210_DEF_ManOfVrouw_2017 09-17 10:46 Pagina 9

Tony Zandvliet
'Dat je alleen kan zijn wat je zelf voelt, snap ik tot op het bot' 169

Corinna Gekeler
'Ik ben vrij van gender' 177

Erik Lever
'Het liefst word ik in geen enkel concept ingedeeld' 187

Jeannette Kuijpers en Anja Sligter (moeders van Luka)
'Jongetje en meisje zijn vind ik allebei leuk' 195

Frans van der Reijt
'De registratie van sekse kan worden afgeschaft' 207

Literatuur 213

Verklarende woordenlijst 217

Auteursgegevens 221

ManOfVrouw_2017_148x210_DEF_ManOfVrouw_2017 09-17 10:47 Pagina 10

ManOfVrouw_2017_148x210_DEF_ManOfVrouw_2017 09-17 10:47 Pagina 11

Woord vooraf bij de heruitgave

Transgender personen zijn de laatste jaren zichtbaarder geworden in de samenleving. Bij de eerste uitgave van dit boek in 1999 was die zichtbaarheid geringer. Als er al in de media over transgenders werd bericht, ging het bovendien vrijwel altijd over mensen die ervoor kozen om lichamelijk van geslacht te veranderen. Deze groep ondervindt inmiddels meer aandacht en begrip. Tegenwoordig kent vrijwel iedereen wel een transvrouw of transman, van de tv of uit de eigen omgeving.

Dat er ook mensen zijn die zich in geen van de twee geslachten herkennen is daarentegen relatief onbekend. De boodschap van dit boek, dat de variatie aan genderidentiteiten veel breder is dan vaak wordt verondersteld, is daarom nog steeds actueel. De toegenomen belangstelling voor dit onderwerp was de aanleiding voor deze heruitgave. De inhoud is ongewijzigd ten opzichte van de oorspronkelijke uitgave.

Amsterdam, 1 september 2017

Tim de Jong

ManOfVrouw_2017_148x210_DEF_ManOfVrouw_2017 09-17 10:47 Pagina 12

ManOfVrouw_2017_148x210_DEF_ManOfVrouw_2017 09-17 10:47 Pagina 13

Inleiding

Het antwoord op de vraag 'Is het een jongen of een meisje?' heeft vergaande gevolgen voor de levensloop van een pasgeboren baby. Bij de geboorte-aangifte wordt ieder kind in één van twee categorieën ingedeeld, afhankelijk van hoe de geslachtsorganen eruit zien. Met de toewijzing van een *gender* krijgt de pasgeborene een plaats als burger (m/v) in de maatschappij.

Voor veel mensen blijkt de toegewezen gender de juiste te zijn. Zij ervaren het feit dat ze man of vrouw zijn als iets vanzelfsprekends. Dat dit niet voor iedereen geldt, heeft de laatste jaren meer bekendheid gekregen. Voor de media zijn transseksualiteit en travestie tegenwoordig populaire onderwerpen. Dat een vrouw een man kan blijken te zijn, of andersom, spreekt bij velen tot de verbeelding. De tv-verkiezing van een Miss Travestie brengt hoge kijkcijfers met zich mee. Minder bekend is het bestaan van mensen die zich niet thuisvoelen in hun geboortegeslacht, maar zich evenmin herkennen in benamingen als transseksueel of travestiet. Zij ervaren zichzelf als tussen de seksen in staand, als half man/half vrouw, of als een persoon waarop deze categorieën helemaal niet van toepassing zijn. Ook onder mensen die lichamelijk van geslacht veranderen, zijn er die zich niet aan de beperkingen van de 'nieuwe' sekserol willen onderwerpen. De verscheidenheid aan ervaringen van mensen die niet in één van de hokjes 'man' of 'vrouw' passen, en daar op verschillende manieren vorm aan geven, is tot nog toe buiten de media-aandacht gebleven. Het ontbreken van (meer dan oppervlakkige) informatie over minder gangbare variaties op het thema 'man of vrouw', was de aanleiding voor het ontstaan van dit boek.

De vraag 'Is het een jongen of een meisje?' hoorde ik om mij heen fluisteren tijdens mijn eerste dag op de middelbare school. Er bleek

ManOfVrouw_2017_148x210_DEF_ManOfVrouw_2017 09-17 10:47 Pagina 14

zelfs geld mee gemoeid, want mijn nieuwe klasgenoten sloten een weddenschap over mijn sekse. Terwijl de lerares Frans in haar ijver om de klas op overzichtelijke wijze te ordenen, mij naast een jongen neerplantte, riepen de kinderen naar elkaar dat zij het fout had, of juist goed. Ik hield mijn mond, keek door het open raam naar de blauwe lucht, en droomde weg. Er was een vaag voorgevoel dat mijn relatief onbezorgde kinderjaren ten einde liepen. Jaren later kwam ik erachter dat ik niet de enige ben naar wie op straat wordt gestaard door mensen die willen weten tot welke categorie ik behoor. En wat belangrijker was: er bleken meer mensen te zijn die zich niet herkennen in de twee geaccepteerde antwoorden.

Vragen over mijn eigen positie in de m/v-wereld en over ontsnappingswegen uit de maatschappelijke druk om voor het ene of het andere hokje te kiezen, hebben me de afgelopen twintig jaar in contact gebracht met mensen van uiteenlopende sekse-achtergrond en genderbeleving. Wat ik van hen heb geleerd, is dat er een veel grotere diversiteit aan genders bestaat dan de traditionele tweedeling suggereert.

De begrippen transseksualiteit en travestie kunnen een uitkomst bieden voor mensen die het man of vrouw zijn niet als een vanzelfsprekend gegeven ervaren. Op het eerste gezicht lijken het heldere en eenduidige benamingen. *Transseksuelen* hebben een antwoord gevonden op de vraag 'Man of vrouw?' Hoe zij zichzelf ervaren, is weliswaar tegengesteld aan het bij de geboorte toegewezen geslacht, maar daarvoor is tegenwoordig een oplossing voorhanden. Zij kunnen met behulp van medische ingrepen hun lichaam zo veel mogelijk aanpassen aan het 'andere' geslacht. Na de transformatie zijn lichaam en geest met elkaar in overeenstemming en is de persoon in kwestie 'ex-transseksueel'.

Maar zo eenvoudig als het lijkt, is het in veel gevallen toch niet. Het komt voor dat mensen, om voor de medische behandeling in aanmerking te kunnen komen, een versie van hun levensverhaal vertellen die past binnen het model van de 'klassieke transseksueel':

ManOfVrouw_2017_148x210_DEF_ManOfVrouw_2017 09-17 10:47 Pagina 15

men heeft zich altijd al man, respectievelijk vrouw gevoeld, kent geen twijfels, en heeft een hekel aan de eigen lichamelijke geslachtskenmerken. Nadat het groene licht voor de medische behandeling is verkregen, blijkt zo iemand zich minder eenduidig man of vrouw te voelen dan aanvankelijk was gesuggereerd. Een zo volledig mogelijke transformatie wordt niet door elke transseksueel gewenst. Er zijn bijvoorbeeld mensen die alleen een hormoonkuur willen, of alleen een baardepilatie.

Travestieten, die in de begripsvorming nadrukkelijk van transseksuelen worden onderscheiden, houden zich ook niet altijd aan de definities. Sommigen maken een ontwikkeling door in vrouwelijke richting, tot ze uiteindelijk voor de transseksuele weg kiezen. Anderen ervaren zichzelf als een tussenvorm of een derde sekse. Hoewel bij travestie nog steeds alleen aan mannen in jurken wordt gedacht, zijn er ook vrouwen die een mannelijk uiterlijk prefereren.[1] Het gaat dan niet om het aantrekken van een broek, want dat kledingstuk is reeds lang geleden door vrouwen verworven. Maar om het dragen van broekvulling, het creëren van een platte borst en van een overtuigende baardschaduw. De travestieworkshops voor vrouwen, die de Amerikaanse performer Diana Torr enkele malen in Nederland organiseerde, trokken veel belangstelling.[2] Dat gender-bending voor sommige 'mannelijke vrouwen' verder gaat dan een vrijblijvend spel met rollen, is prachtig verwoord in de roman *Een butch zingt de blues* van Leslie Feinberg, die ook in Nederland gevoelens van herkenning heeft opgeroepen.[3]

Hoewel de begrippen travestie en transseksualiteit de lading niet altijd dekken, zijn ze in veel gevallen toch bruikbaar voor mensen die de beleving van hun identiteit aan anderen kenbaar willen maken. Ze zijn echter gekleurd door hun ontstaansgeschiedenis in de medische wetenschap van de twintigste eeuw. Mensen die zich niet aan de regels van hun sekse houden, of zelfs als de 'andere sekse' door het leven gaan, zijn er altijd al geweest. Met de opkomst van de medische

ManOfVrouw_2017_148x210_DEF_ManOfVrouw_2017 09-17 10:47 Pagina 16

psychiatrie aan het einde van de negentiende eeuw ging men deze gedragingen als 'seksuele perversies' beschouwen. Zo werd in 1910 het begrip travestie uitgevonden, en bij de psychiatrische stoornissen ingedeeld. Het begrip transseksueel bestaat sinds ongeveer 1950, toen de eerste geslachtsoperaties in de publiciteit werden gebracht.[4] Aan het begrippenpaar travestie en transseksualiteit werd later nog de benaming *genderdysforie* toegevoegd, als overkoepelende term voor mensen die gevoelens van onvrede of onbehagen ervaren met het man of vrouw zijn.[5] Tot op de dag van vandaag kleeft de medische betekenisgeving aan deze drie begrippen. Het uitgangspunt is pathologisch: er is sprake van een probleem dat moet worden opgelost.

Sinds de jaren zeventig hebben transseksuelen en travestieten zich verenigd in verschillende zelforganisaties, waarvan de Landelijke Kontaktgroep T&T in Nederland de bekendste is. Ook binnen deze organisaties stond de medische, probleemgerichte terminologie, en het strikte onderscheid tussen de twee 'identiteiten' tot de jaren negentig zelden ter discussie.

De laatste tien jaar is er echter een kentering aan het ontstaan in het denken over sekse en gender. De fundamentele zekerheid dat man en vrouw scherp van elkaar te onderscheiden categorieën zijn, waarbuiten niets anders bestaat, wordt van verschillende kanten aan het wankelen gebracht. Antropologen en historici komen met steeds meer informatie waaruit blijkt dat de sekse-tweedeling zoals we die in de westerse wereld kennen, niet universeel is. De erkenning van een derde (en vierde) sekse in sommige culturen roept de vraag op waarom wij nog steeds aan een tweedeling vasthouden.[6] Te meer daar onderzoekers van onze eigen cultuur steeds meer voorbeelden aan het licht brengen van mensen die zich niet in één van de twee hokjes thuisvoelen, en die de categorieën transseksualiteit en travestie evenzeer als een knellend harnas ervaren.[7]

ManOfVrouw_2017_148x210_DEF_ManOfVrouw_2017 09-17 10:47 Pagina 17

Sinds enkele jaren wordt het Amerikaanse begrip *transgender* ook in Nederland gebruikt. Van dit begrip zijn verschillende definities in omloop. In Amerika gaat het soms over mensen die zonder operatieve ingrepen in de rol van de andere sekse leven. Ook worden er wel mensen mee aangeduid die qua identiteit tussen man en vrouw in zitten. Zij voelen zich niet (helemaal) het een en niet (helemaal) het ander. Vaak wordt een bredere definitie gehanteerd, waarbij transgender verwijst naar elk gedrag dat de voorgeschreven sekserollen overschrijdt. Het is dan een parapluterm voor travestieten, transseksuelen en alles wat zich daartussen bevindt.[8] In de Verenigde Staten, maar ook in Engeland, is een transgenderbeweging ontstaan die de krachten van de verschillende groepen probeert te bundelen om gezamenlijk tegen discriminatie op te treden.

In Nederland bestaat sinds 1996 de Stichting Rene(e), een organisatie die zich inzet voor *transgenderisten*, naast travestieten en transseksuelen. Onder een transgenderist wordt door deze organisatie verstaan: iemand die zowel mannelijke als vrouwelijke geslachtskenmerken wil bezitten. In het belang van deze groep ijvert de stichting voor de mogelijkheid van een gedeeltelijke medische geslachtsaanpassing. Een optie die technisch gesproken al lang mogelijk is, maar ideologisch nog op weerstand stuit bij de hulpverlenende instanties.[9]

Ook de belangen- en contactgroep Het Jongensuur, voor mensen die als vrouw zijn geboren, maar zich in mindere of meerdere mate man voelen, maakt zich sterk voor meer erkenning van mensen die niet in één van de twee gendercategorieën passen.[10]

In *Het Continuüm*, een 'krant voor wie zich buiten de gendertweedeling beweegt', verschenen enkele artikelen waarin niet alleen het traditionele hokjesdenken wordt bekritiseerd, maar ook de nieuwe terminologie tegen het licht wordt gehouden. Zo vraagt Fleur Brouwer zich af of invoering van de categorie transgenderist niet slechts leidt tot drie in plaats van twee hokjes, waarna we nog steeds in die hokjes zullen worden ingedeeld.[11]

ManOfVrouw_2017_148x210_DEF_ManOfVrouw_2017 09-17 10:47 Pagina 18

Kritiek op de m/v-hokjes wordt niet alleen geuit door mensen die in hun persoonlijk leven 'last' ondervinden van die hokjes. In 1997 verscheen een proefschrift van Cees Doorn, waarin deze op grond van empirisch onderzoek tot de conclusie komt dat de tweedeling in de praktijk onhoudbaar is.[12] Ook Karin Spaink betoogt in *M/V: doorhalen wat niet van toepassing is* dat de indeling van mensen in mannen en vrouwen een versimpeling van de werkelijkheid is, die geen rekening houdt met tussenruimtes en mengvormen.[13]

Afgezien van de genoemde publicaties is er in Nederland nog nauwelijks over genderdiversiteit geschreven.[14] Dit boek wil in deze lacune voorzien, door transgenders en jongensmeisjes, androgynen, hij/zij's en mevreren aan het woord te laten. Hun levensverhalen vormen het meest overtuigende bewijs dat we er met twee hokjes niet zijn, maar dat er een breed spectrum aan identiteiten bestaat. Al even divers zijn de manieren waarop zij hun identiteit vormgeven. De een kiest voor een zelfbewust gebruikmaken van de verworvenheden van de moderne geneeskunde om het lichaam te herscheppen, de ander voor een levensstijl die zich het beste laat beschrijven als 'buiten alle hokjes' of 'vrij van gender'.

De meeste geïnterviewden hebben vanuit hun persoonlijke geschiedenis nagedacht over hoe een maatschappij eruit zou zien, waarin de tweedeling heeft plaatsgemaakt voor *gendervrijheid*, en mensen hun identiteit naar eigen voorkeur tot uitdrukking kunnen brengen. Sommigen hebben wetenschappelijk (literair, psychologisch of historisch) onderzoek verricht op het gebied van genderstudies en hun visie mede op grond van dit onderzoek ontwikkeld. Ook deze (utopische of dichter bij huis liggende) inzichten zijn in de gesprekken aan de orde gekomen.

Daarnaast komen enkele mensen aan het woord, die primair vanuit hun professie (als arts, psycholoog, therapeut of jurist) of hun positie (als moeder van een tomboy) zijn geconfronteerd met de beperkingen die de maatschappij oplegt aan mensen met een niet-

ManOfVrouw_2017_148x210_DEF_ManOfVrouw_2017 09-17 10:47 Pagina 19

gangbare sekse. Ook zij spreken zich uit over de vraag of de sekseetweedeling onvermijdelijk is, en over de mogelijkheden die zij zien om aan een maatschappelijke verandering bij te dragen.

Dit boek beoogt een bron van informatie te zijn voor iedereen die, beroepsmatig of vanuit een persoonlijke interesse, meer wil weten over de ervaringen van mensen die zich niet herkennen in de hen toegewezen gender. De verhalen laten zich lezen als op zichzelf staande portretten. Enkele van de geïnterviewden zijn lichamelijk en juridisch van geslacht veranderd. Toch voldoen zij, vanwege hun seksuele voorkeur of de wijze waarop ze hun nieuwe sekserol invullen, niet aan het prototype van de transseksueel. Anderen noemen zich transgender of transgenderist, maar zijn onderling zo verschillend dat ze niet onder één definitie kunnen worden geschaard, tenzij onder de meest brede definitie van transgender. Welke (medische) tussenoplossingen worden gekozen, varieert per individu. Dit blijkt niet alleen uit de persoonlijke verhalen, maar ook uit het interview met Louis Gooren, die als hoofd van het Genderteam van de Vrije Universiteit met een groot aantal mensen is geconfronteerd die de geslachtsaanpassende behandeling halverwege afbreken.[15]

In een aantal gesprekken komt naar voren dat men alle gangbare indelingen en benamingen ontoereikend vindt om de veelzijdigheid die men ervaart, of waarnaar men streeft, te kunnen uitdrukken. In deze gevallen blijkt eens te meer dat de taal, met begrippenparen als hij/zij, hem/haar, meneer/mevrouw, geen ruimte biedt voor het aanduiden van mensen die zichzelf niet als een hij of een zij ervaren. Twee van de geïnterviewden werden op jonge leeftijd geconfronteerd met het feit dat hun lichaam niet eenduidig mannelijk of vrouwelijk bleek te zijn. Dat op lichamelijke ambiguïteit een nog groter taboe rust dan op gendervariaties, blijkt ook uit het interview met Peggy Cohen-Kettenis, die als psycholoog te maken heeft met interseksuele kinderen en hun ouders.[16]

ManOfVrouw_2017_148x210_DEF_ManOfVrouw_2017 09-17 10:47 Pagina 20

Een thema dat in bijna alle gesprekken naar voren komt, is de onvrede met de maatschappelijke gendertweedeling. Het steeds weer worden ingedeeld in een categorie waarin je je niet herkent – in je paspoort en op straat, in persoonlijke en in zakelijke contacten – is een ervaring die veel geïnterviewden kennen. Het is een terugkerende bron van ergernis en vervreemding, om niet als jezelf te worden gezien en erkend. De vraag in hoeverre de maatschappelijke ordening van mensen in twee groepen een noodzakelijk kwaad is, wordt in het interview met de jurist Frans van der Reijt overtuigend beantwoord.[17] Hij stelt dat de registratie van sekse kan worden afgeschaft, aangezien deze – sinds de opheffing van de dienstplicht – geen juridische of maatschappelijke voordelen meer kent. De vraag 'Is het een jongen of een meisje?' bij de geboorte-aangifte kan dus zonder bezwaren voortaan achterwege worden gelaten.

Dit voorstel verdient bijval op grote schaal. Het zijn niet alleen de 'andere genders' die gebaat zijn bij het opheffen van de sekseregistratie. Anno 1999 is nog steeds niet iedere burger voor de wet gelijk. Met alle gevolgen van dien, zoals bijvoorbeeld een ad hoc-constructie als het homohuwelijk laat zien. Gelijkheid tussen mensen en bescherming van de privacy tegen overheidsbemoeienis zijn in ieders belang. Afschaffing van de sekseregistratie – bij de burgerlijke stand en bij andere registratievormen – betekent geen afschaffing van sekse of van sekseverschillen, maar van inperking en ongelijkheid. Het is te hopen dat de verhalen in dit boek niet alleen bijdragen aan meer bekendheid met genderdiversiteit, maar ook aan het inzicht dat afschaffing van de sekseregistratie een plaats op de politieke agenda verdient.

Aan de totstandkoming van dit boek hebben een aantal mensen bijgedragen. De gesprekken met Anna Aalten, Martijn Anthonio, Gabriël Bos, Geertje Mak, Robertine Romeny en Judith Verkerke, waarin ideeën voor een 'transgender prachtboek' werden uitgewisseld, vormden een bron van inspiratie. In een later stadium hebben

ManOfVrouw_2017_148x210_DEF_ManOfVrouw_2017 09-17 10:47 Pagina 21

Jan den Besten, Gabriël Bos, Jeanne de Jong, Geertje Mak, Mirjam van der Spek, Renate Stoute en Paul Vennix mij met raad, en soms daad, bijgestaan.

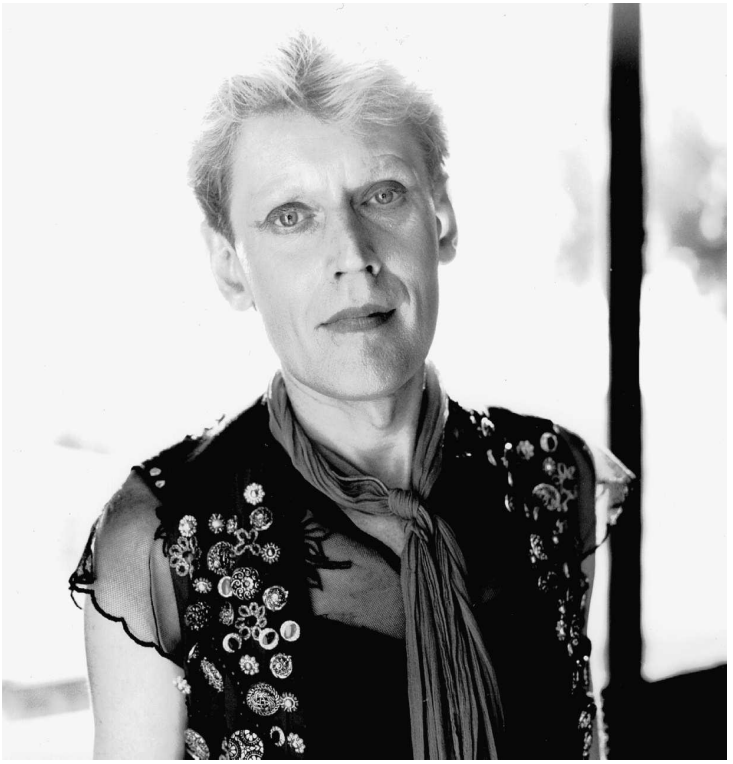
Mijn grootste dank gaat uiteraard uit naar alle geïnterviewden, die bereid waren hun persoonlijke verhaal, een portretfoto en (in veel gevallen) een kinderfoto aan de openbaarheid prijs te geven.

Tim de Jong

NOTEN

1. Geertje Mak, *Mannelijke vrouwen. Over de grenzen van sekse in de negentiende eeuw*. Boom, Amsterdam/Meppel 1997.
2. Zie het interview met Bernadette de Wit elders in dit boek.
3. Leslie Feinberg, *Een butch zingt de blues*. Schorer, Amsterdam 1995. Zie ook Tim de Jong, 'Grensverkeer tussen de seksen'. In: *Lover*, jrg. 24 (1997) nr. 1.
4. Dave King, 'Gender blending. Medical perspectives and technology'. In: Richard Ekins and Dave King (eds.), *Blending genders: social aspects of cross-dressing and sex-changing*. Routledge, Londen 1996.
5. P. Cohen-Kettenis, 'Het verschijnsel transsekualiteit'. In: Dr. L.J.G. Gooren (red.) *Transseksualiteit*. Samson Stafleu, Alphen aan den Rijn/Brussel 1986.
6. Gilbert Herdt (ed.), *Third sex, third gender. Beyond sexual dimorphism in culture and history*. Zone Books, New York 1994.
7. Paul Vennix, *Travestie in Nederland en Vlaanderen*. Eburon, Delft 1997.
8. Leslie Feinberg, *Transgender Warriors: making history from Joan of Arc to RuPaul*. Beacon Press, Boston 1996.
9. Zie het interview met Arthur Brink elders in dit boek.
10. Zie het interview met Gabriël Bos elders in dit boek.
11. Fleur Brouwer, 'Wie is er bang voor de glijdende schaal.' In: *Het Continuüm*, nr. 2 (1997).
12. C.D. Doorn, *Towards a gender identity theory of transsexualism*. Proefschrift Vrije Universiteit, Amsterdam 1997.
13. Karin Spaink, *M/V: doorhalen wat niet van toepassing is*. Nijgh & Van Ditmar, Amsterdam 1998.
14. Zie bijvoorbeeld ook: Renate Stoute, 'Het geslacht als natuurramp'. In: *XL*, jrg. 6 (1998) nr. 6; Corinna Gekeler, 'Liever polymorf dan monotoon'. In: *Homologie*, jrg. 17 (1995) nr. 5.
15. Zie het interview met Louis Gooren elders in dit boek.
16. Zie het interview met Peggy Cohen-Kettenis elders in dit boek.
17. Zie het interview met Frans van der Reijt elders in dit boek.

ManOfVrouw_2017_148x210_DEF_ManOfVrouw_2017 09-17 10:47 Pagina 22

ManOfVrouw_2017_148x210_DEF_ManOfVrouw_2017 09-17 10:47 Pagina 23

Henriëtte Wiersinga

'Misschien ben ik wel een engel'

Henriëtte Wiersinga (39) groeide op als Harry: een jongen die het liefst met meisjes speelde en al vroeg experimenteerde met zijn moeders kleding en make-up. De wens om een meisje te zijn ontstond toen hij verliefd werd op jongens. Sinds de relatie met René, een heteroman die aanvankelijk dacht dat Harry een vrouw was, is die naam in Henriëtte veranderd. Vooral voor René heeft Henriëtte een geslachtsverandering overwogen. Na enig wikken en wegen sprak de transformatie haar toch niet aan. Henriëtte heeft nooit verlangd naar een compleet vrouwenlichaam. Ze ervaart zichzelf als tussenmens: iemand die zich geen vrouw en geen man voelt. Voor haar heeft alles in het leven een betekenis en ze sluit niet uit dat hoe ze in elkaar zit, te maken heeft met een vorige incarnatie. Henriëtte heeft zich nooit met andere mensen kunnen identificeren. Met tussenwezens als elfen en engelen voelt ze zich daarentegen sterk verbonden.

Als kind speelde ik voornamelijk met meisjes. Zij zagen wel dat ik een jongen was, maar toch hoorde ik er helemaal bij. Ik hield veel van poppen, en nog meer van toneelspelen. Als ik met jongens speelde, namen sommigen me in bescherming, zoals ze dat bij meisjes ook deden.

Ik ben opgegroeid in Emmen, waar mijn vader dominee was. Hij was een hele erudiete man. Ik ben altijd dol op hem geweest, hoewel we geen hechte band hadden. Met mijn moeder had ik dat wel. Zij was een warme en kunstzinnige vrouw. Ik voelde me aangetrokken tot haar kleding en tot de vrouwelijke sfeer die om haar heen hing. Urenlang keek ik bewonderend naar de jurken die om haar benen fladderden. Dat vond ik prachtig.